

Ego Imperatorskago Velichestva Kanceliarii.

24. Polnoe sobranie zakonov' Rossijskoï Imperii s 1649 goda (Collection complète des lois de l'Empire russe à partir de 1649), vol. XVIII. Sobranie vtoroe (1843), 1844, Saint-Pétersbourg: Tipografia II Otdelenia Sobstvennoi Ego Imperatorskago Velichestva Kanceliarii.

25. Polnoe sobranie zakonov' Rossijskoï Imperii s 1649 goda (Collection complète des lois de l'Empire russe à partir de 1649), vol. XXVI (1800-1801), 1830, Saint-Pétersbourg: Tipografia II Otdelenia Sobstvennoi Ego Imperatorskago Velichestva Kanceliarii.

26. Polnoe sobranie zakonov' Rossijskoï Imperii s 1649 goda (Collection complète des lois de l'Empire russe à partir de 1649), vol. XXVII (1802-1803), 1830, Saint-Pétersbourg: Tipografia II Otdelenia Sobstvennoi Ego Imperatorskago Velichestva Kanceliarii.

27. Polnoe sobranie zakonov' Rossijskoï Imperii s 1649 goda (Collection complète des lois de l'Empire russe à partir de 1649), vol. XXX (1808-1809), 1830, Saint-Pétersbourg: Tipografia II Otdelenia Sobstvennoi Ego Imperatorskago Velichestva Kanceliarii.

28. Polnoe sobranie zakonov' Rossijskoï Imperii s 1649 goda (Collection complète des lois de l'Empire russe à partir de 1649), vol. XXXI (1810-1811), 1830, Saint-Pétersbourg: Tipografia II Otdelenia Sobstvennoi Ego Imperatorskago Velichestva Kanceliarii.

29. Polnoe sobranie zakonov' Rossijskoï Imperii s 1649 goda (Collection complète des lois de l'Empire russe à partir de 1649), vol. XXXV (1818), 1830, Saint-Pétersbourg: Tipografia II Otdelenia Sobstvennoi Ego Imperatorskago Velichestva Kanceliarii.

30. Polnoe sobranie zakonov' Rossijskoï Imperii s 1649 goda (Collection complète des lois de l'Empire russe à partir de 1649), vol. III Sobranie vtoroe (1828), 1830, Saint-Pétersbourg: Tipografia II Otdelenia Sobstvennoi Ego Imperatorskago Velichestva Kanceliarii.

31. Polnoe sobranie zakonov' Rossijskoï Imperii s 1649 goda (Collection complète des lois de l'Empire russe à partir de 1649), vol. IV. Sobranie vtoroe (1829), 1830,

Saint-Pétersbourg: Tipografia II Otdelenia Sobstvennoi Ego Imperatorskago Velichestva Kanceliarii.

32. Skal'kovskii A. Opyt statističeskogo opisania novorossiiskogo kraia, partie Ier. Odessa, 1850.

33. Tomuleț Valentin. Categorii de Țigani din Basarabia în prima jumătate a secolului al XIX-lea. In: Dumnica Ion (sous la direction). Romii/Țigani din Republica Moldova: comunitate etnosocială, multiculturală, istorico-tradițională (1414-2014). Materialele Conferinței Științifice Romologice Republicane. Chișinău, 8 aprilie 2014.

34. Zachtchiuk A. Materialy dlja gheografii i statistiki Rossii, sobrannye oficerami ghegeneral'nogo shtaba kapitan A. Zachtchiuk, IIe partie. Saint-Pétersbourg: Tip. T-va Obshestv. Poliza, 1862.

35. Zelentchuk Valentin. Nasselenie Bessarabii i Podnestrovia v XIX v. (La population de la Bessarabie et de la région du Nistru en XIXme siècle). Kișinev: Cartea Moldovenească, 1979.

36. Polnoe sobranie zakonov' Rossijskoï Imperii s 1649 goda (Collection complète des lois de l'Empire russe à partir de 1649), vol. XXII (1784-1788), 1830, Saint-Pétersbourg: Tipografia II Otdelenia Sobstvennoi Ego Imperatorskago Velichestva Kanceliarii.

37. Polnoe sobranie zakonov' Rossijskoï Imperii s 1649 goda (Collection complète des lois de l'Empire russe à partir de 1649), vol. XV (1840). Saint-Pétersbourg: Tipografia II Otdelenia Sobstvennoi Ego Imperatorskago Velichestva Kanceliarii, 1841.

Tatiana Sirbu (Louvain-la-Neuve, Belgia). Doctor în istorie, Laboratorul de Antropologie prospectivă, Universitatea Catholică din Louvain-la-Neuve.

Татьяна Сырбу (Лувен-ла-Нев, Бельгия). Доктор истории, Лаборатория перспективной антропологии, Католический университет Лувена.

Tatiana Sirbu (Louvain-la-Neuve, Belgium). PhD in History, Laboratory for a prospective Anthropology, Université Catholique de Louvain (UCL).

E-mail: taniasisirbu@yahoo.fr

Alexandru FURTUNĂ

IMUNITĂȚI FISCALE ȘI JUDICIARE ACORDATE DE DOMNIE SATELOR MĂNĂSTIREȘTI DIN ȚINUTUL IAȘI

Rezumat

Imunități fiscale și judiciare acordate de domnie sateleor mănăstirești din ținutul Iași

În articolul de față, punând la bază un șir de documente editate, am urmărit procesul de acordare de către domnie a imunităților fiscale și judiciare sateleor mănăstirești din ținutul Iași. Ca urmare, am constatat că scutițiile obținute erau în folosul mănăstirilor, iar locuitorii sateleor mănăstirești puteau fi judecați, pentru faptele lor, doar de egumen.

Cuvinte-cheie: mănăstire, sat, egumen, scutiție, dare, judecată.

Резюме

Процесс наделения молдавскими господами иммунитетом правовых и налоговых освобождений монастырских сел Ясского цинута

В данной статье на основе опубликованных документов прослежен процесс наделения иммунитетом

правовых и налоговых освобождений монастырских сел Ясского цинута. В результате автор пришел к заключению, что полученные освобождения были произведены в пользу монастыря, в то время как жители монастырских сел за проступки могли быть привлечены к ответственности только игуменом.

Ключевые слова: монастырь, село, игумен, освобождение, налоги, суд.

Summary

The process of granting established by Moldavian Voivods of the legal and fiscal immunities to monastery villages of Iasi County

Having a number of published documents as basis, the author aims at pursuing the process of granting legal and fiscal immunities to monastery villages of Iasi County. As a result, it was found that the exemptions were made for the benefit of monasteries and only the abbot could judge monastic villagers for their actions.

Key words: monastery, village, abbot, exemption, taxes, court.

Istoria mănăstirilor din ținutul Iași, precum și analiza procesului de constituire și evoluție a domeniului mănăstiresc în ținutul nominalizat, necesită un studiu special. De data aceasta, punând la temelie documente editate, ne vom axa doar pe problema acordării imunităților fiscale și judiciare locuitorilor unor sate mănăstirești. Este vorba de mănăstirile Pobrata (din Poiană – A. F.), Galata, Sf. Sava, Cetățuia, Sf. Vineri, Socola, Golia, Căpriană etc.

Pentru mai multă veridicitate, ne vom strădui să nu ne îndepărtăm prea mult de textul documentelor la care apelăm. Evident că, în caz de necesitate, vom veni cu explicațiile de rigoare.

Așadar, să le luăm la rând (mănăstirile – A. F.) și o parte din satele mănăstirești care aveau imunitate fiscală și judiciară.

1. Mănăstirea Pobrata (din Poiană)

La **5 aprilie 1448**, domnul Petru (II – A. F.) face cunoscut: „...ca să întărim mănăstirea noastră din Poiană, care este hramul Sfântului Nicolae, și am dat această carte a noastră satelor mănăstirești, oamenilor din Ciulinești și din Bereșteni și din Roșca, care este lângă Hîrlău, pentru ca să nu plătească dare, nici posadă, nici podvodă, nici iliș, nici la mori să nu muncească, nici la jold să nu umble, nici buțile noastre să nu le care și să nu aibă nici o altă slujbă a noastră.

Și oricîți cojocari sînt în aceste sate sau orice meșter, să fie întreg acest venit al mănăstirii.

Și, de asemenea, judecătorii din Iași și din Hîrlău și globnicii lor, nici pripășarii, să nu judece faptele acestor oameni, nici să-i prade, nici să nu ia globă, nici tretină de la acești oameni, și nici pentru osluh; orice fel de faptă s-ar întîmpla între acești oameni, să-i judece călugării și ei să ia această globă și tot venitul provenit de la acești

oameni” [4, p. 393].

În aceeași zi, de **5 aprilie 1448**, Petru voievod, domn al Țării Moldovei, mai face cunoscut următoarele: „...am dat această carte a noastră oamenilor din Rîpciciani, și din Rădăuți, și din Dobrăcinești, și din Bălănești, și din Davidăuți, și din prisaca de la Rădăuți, și din prisaca de la Rusnădzești, și din prisaca de la Visoca, ca să aibă slobozenie, nemișcat întru nimic, să nu dea dare, nici posadă, nici iliș, nici podvoade, nici la morile noastre să nu lucreze, nici la cetățile noastre să nu lucreze, sau orice meșter va fi la acele sate mai sus scrise, sau cojocar, sau fierar, sau orice fel de meșter, nimeni să nu aibă nici o treabă cu ei.

Și, de asemenea, oricîta marfă se va vinde la Cetatea Albă, sau marfa domniei mele, sau care, fie ale domniei mele, fie boierești, să nu aibă acești oameni mai sus scriși să dea nici un ajutor nimănui, niciodată.

Și, de asemenea, cînd va veni mierea și grîul mănăstirii noastre de la Pobrata la vadul de la Țuțora, căraușii lor să le transporte fără nici un amestec și nici vamă, nici brodină de la ei să nu ia.

Și, de asemenea, la aceste mai sus-scris sate să nu se amestece judecătorii de la Iași, nici globnicii, nici pripășarii, și nici dregător să nu ia gloaba, nici tre[te]tina, pentru nici o vină, nici mare, nici mică, și să nu-i judece pe acești oameni în nici un loc, ci să-i judece însuși egumenul de la Pobrata sau dregătorii lor, iar alt judecător să nu aibă.

Și, de asemenea, la posadă și la jold pe Nistru acești oameni să nu meargă” [4, p. 394-395].

La **15 iunie 1605**, domnul Ieremia Movilă dă o carte „rugătorului nostru ieromonah igumen dela ruga noastră, sfînta mănăstire Pobrata și întregului sobor și vătămăului lor de la seliștea Ciulinești, ținutul Iași, pentru ca ori cîți oameni își vor chema la acel sat din altă țară, fie Vlah sau Rus sau Muntean sau Ungurean sau de orice limbă vor fi sau din oameni fugiți de acolo sau alți oameni neînscriși la dabile din țara noastră, ei să aibă, de la domnia mea, slobozie pe trei ani, să nu ne lucreze la nici o muncă a noastră, nici iliș să nu plătească, nici bir, nici alte dabile, cîte vor fi la ținut, în acești mai sus scriși ani și nici marii vatagi să nu aibă nicio treabă cu ei” [9, p. 248].

La **19 mai 1606**, domnul Ieremia Movilă dă o altă carte, apropiată după conținut cu cea de mai sus, „rugătorului nostru ieromonahului Teoctist, egumenul rugii noastre, sfîntei mănăstiri Pobrata și întregului sobor și vătămăului lor din seliștea numită Dobrăcina, care este în ținutul Iașilor, spre aceia ca oricîți oameni își vor chema din alte țări, fie Rus, sau moscovit, sau Muntean, sau Vlah, sau orice limbă va fi, sau și din țara noastră, oameni nescriși, iar ei să aibă de la noi slobozenie să nu ne muncească nicio muncă a noastră, nici la oaste să meargă, nici iliș să nu ne plătească, pe trei ani, nici gorștină de oi, nici de porci, nici cincizeci de aspri, nici sulgiu, nici altă dabilă care se va mai adăuga în țară, să nu aibă să dea cu alți țărani, ci să fie în pace de toate, pînă ce se

va împlini acea vreme.

Pentru aceea, nimeni dintre slugile noastre: pererubnici sau ilișari sau gorșinari sau cincizeci sau oricine va fi, să nu îndrăznească a le opri sau a-i turbura pe ei, înaintea acestei cărți a noastre” [10, p. 44].

2. Mănăstirea Galata

La **18 ianuarie 1596**, domnul Ieremia Movilă se milostivește, dă și miluiește „a noastră rugă, ce să numește Galata, unde iaste hram(ul) Înălțare Domnului Dumnezeu și Mîntuitorului nostru I(isu)s H(risto)s, cu doao sate, anume Mînzăști și Folfăești, pe pîrîul Jijii, în ocol Iaș(i), ca să fie svînteii mănăstiri de la domnie mea, neclătît niciodată, în veci, precum au fost și mai-nainte de la răposatul Petru voievod.

Drept aceea, nime din slugile domniei mele, nici vornici de tîrgu, nici globnici, nici deșugubinari, să n-aibă a intra în satele de sus scrise a svînteii mănăstiri, să n-aveți a trage boi și să-i lăsați foarte în pace” [5, p. 223-224].

La **3 ianuarie 1608**, domnul Constantin Movilă dă „carte a domniei mele rugătorilor noștri egumenului și întregului sobor de la sfînta mănăstire Galata, pentru ca să fie ei tari și puternici cu această carte a domniei mele să-și apere dreapta lor ocină cu loc de finaț, pe care o au în satul Vorovești și în satul Fălfăești și în satul Mînzăști și cu tot venitul care va fi venitul lor. Nimeni să nu aibă a intra acolo în hotarul lor, să cosească fin sau să pască vite, boi sau vaci și alte vite pe acel loc. Iar ei să fie tari, cu această carte a domniei mele, să ia toate vitele care se vor găsi pe acel hotar. Iar omul care se va afla cosind finul să aibă mare pedeapsă și coasă deasemeni să i se ia și tot ce va avea acel om, să se lase numai cu trupul” [10, p. 140].

La **18 noiembrie 1618**, domnul Radu Mihnea spune, că „scriem domnia mea slugilor noastre, tuturor dăbilarilor, cîți veți merge cu slujbele domniei mele în ținutul Iași. Cum veți vedea această carte a domniei mele, voi să aveți a lăsa foarte în pace satele acestei mănăstiri Galata, anume Fălfăești și Măndzești, să nu le turburați vitele pentru alți oameni și pentru alte sate, ci numai să-și plătească dabilele lor.

Pentru aceea și voi mari vătavi de la acel ținut, încă să aveți a-i lăsa în pace întru nimic să nu-i turburați, ori să-i globiți, ci să fie în pace” [11, p. 298].

La **31 iulie 1620**, domnul Gaspar Grațiani spune: „Scriem slugilor noastre, marilor vătavi de ținutul Iași și globnicilor și podvodarilor și deșugubinarilor și tuturor celoralte slugi ale noastre, dăbilarilor, cîți veți umbla cu slujbele domniei mele.

De aceea, dacă veți vedea această carte a domniei mele, voi să nu intrați să turburați satul Folfăești de pe Jijia, care este al părintelui și rugătorului nostru arhimandrit, și nici vitele lor să nu se ia pentru vreo gloabă sau pentru vreo angherie, nici pentru alte lucruri, pentru unt domnesc întru nimic să nu-i turburați, ci să aibă ei a-și plăti numai dabilele, cît le va fi cîșla lor pentru capetele lor. Iar pentru alte sate, ori pentru alți oameni, să nu-i turburați, înaintea acestei cărți a noastre” [11, p. 491].

La **13 iunie 1629**, domnul Miron Barnovschi dă o carte „rugătorilor noștri, egumenului și a tot săborul de la sfînta mănăstire Galata și dregătorului și vătamanului din sat din Filfoești, spre aceea ei să fie tari și puternici cu cartea domniei mele, pre cine vor găsi vîndînd pește în bălțile sfînteii mănăstiri, la Jijia, să aibă a-i lua nevodul și toate măestriile și să le scoată din bălți” [7, p. 115, p. 148, p. 168].

La **17 noiembrie 1629**, domnul Alexandru Cocconul spune: „Dat-am carte domniei mele rugătorilor domniei mele, egumenului și a tot săborul de la svînta mănăstire de la Galata, și vătamanului din satul mănăstirii, din Filfoești, de la Jijia, ce iaste în ținutul Iașilor, spre aceea, vore cîți oameni vor chema dintr-alte țară: ruși, sau leși, sau munteni, sau unguri sau hie ce limbă vor hi, ei să aibă a veni, iar de la domniei mea vor avea slobodie în trei ai, niciun lucru domniei mele nu vor lucra, nici vor da dajde, nici iliș, nici sulgiu, nici galbăn de casă, nici zloți, nicio angherie, cîte sintu pre alți mișei a domniei mele, nu vor da, ce vor hi de toate în pace.

Dreptu aceea și voi, pîrcălabi dintr-acei ținut și globnici și deșugubinari și olăcari și podvodari, întru nemic să nu-i învăluți, nici să-i globiți, nici să-i prădați, nici caii de olac să nu le luați, nici boii de podvoade, nici dobitocul lor să nu le luați pentru alți oameni, ce să aibă paci și odihnă de toate nevoile. Pînă cîndu să vor înplea aceiai, nime să nu cutedze a-i învălui, preste cartea domniei mele” [7, p. 182].

La aceeași dată, **17 noiembrie 1629**, domnul Alexandru Coconul dă, întărește și miluiește mănăstirea Galata „cu gloabele și deșugubinele ce se vor face în satul sfînteii mănăstiri, Vorovești, ce este din ocolul tîrgului Iași, cu <sulgiul> de vaci și cu gorșina de oi, si cu desetina de albine și de porci si cu iliș. Drept aceea, voi, toate slugile domniei mele cîți veți merge cu slujbele domniei mele acolo, în acel ținut Iași, voi întru nimic să nu-i turburați, nici să-i gloabiți, ci să-i lăsați foarte în pace de iliș, și de gorșina de oi și de porci și de desetina de albine, întru nimic să nu-i învăluți de toate cîte scriem mai sus, ci să-i lăsați în pace, nici pecetluit să nu cereți. Drept aceea, și voi, mari vătavi de la acest ținut, și globnici, și deșugubinari, și olăcari, și podvodari și toate celelalte slugi ale domniei mele, întru nimic să nu-i turburați, nici în sat să nu intrați, pentru că domnia mea m-am milostivit și i-am iertat de toate, și de sulgiu și de toate angheriile, pentru că au arătat și carte înaintea domniei mele de la răposatul Radul voievod și de la alți domni care au fost înainte de noi; numai să aibă ei a da darea împărătească, iar alta nimic, ci să fie la sfînta mănăstire pentru încălțăminte și pentru îmbrăcăminte pentru că <oamenii din> acel sat mai sus-scris, sunt poslușnici la sfînta mănăstire” [7, p. 183-184].

La **3 septembrie 1631**, domnul Moisei Movilă dă și întărește satului Vorovești, stăpînit de mănăstirea Galata, un șir de privilegii de ordin fiscal și judiciar (vezi și documentul de la 17 noiembrie 1629 – A. F.) [7, p. 655-656].

În cele ce urmează ne vom referi la câteva documente conform cărora satul Coiceni, stăpinit de mănăstirea Galata, se bucura de anumite privilegii fiscale și judiciare. Să le luăm la rînd (documentele – A. F.).

Astfel, în **februarie** (data lipsește – A. F.) **1629**, domnul Miron Barnovschi spune: „Scriem slugilor noastre, zlătașilor și tălerașilor din ținutul Iași, dămu-vă știre că s-au jeluît călugării de la mănăstirea Galata de Jos asupra voastră și așa au zis înaintea domniei mele: că ei au sat, anume Coiceni, și voi i-ați silit să dea taleri pentru oamenii din acel sat.

Drept aceea, dacă veți vedea această carte a domniei mele, iar voi să aveți a căuta care oameni vor fi cu bucate și cu putere, de la aceia să luați 35 taleri, iar cine va fi fără casă și orfani fără putere, să-i lăsați în pace, mai mult să nu-i supărați înaintea acestei cărți a domniei mele” [7, p. 15].

Un altr domn, și anume Alexandru Coconul, la **14 ianuarie 1630** spune: „Scriem domniia mea la toate slugile domniei mele, cîți veți înbla cu slujbele domniei mele pren ținutul Iașilor, deacă veți vedea cartea domniei mele, iar voi a lăsa în pace satul svetei mănăstiri a Balicăi, anume Coiceni, întru nemică să nu-i învăluți, nici să le trageți bucatele lor pentru alți oameni(i), nici pentru-alte sate, nice pentru seliște, numai ca să aibă a-ș(i) plăti ei birul lor cît vor hi scriși în visteariul domniei mele, deaci să hie în pace deca să vor plăti.

Așijdere, și voi, vătași mari de-acel ținut, și globnici, și deșugubinari, și olăcari, și podvodari și alți slujitori cîți veți înbla cu slujbele domniei mele, întru nemică să nu-i învăluți, nice să-i globiți, nici să mai vie jalobă la domniia mea. Că va veni jalobă, bine să știți că de mare certare veți hi de la domniia mea” [7, p. 223].

În documentele timpului și-a găsit reflectare și statutul altor contribuabili, cum ar fi ruptașii. Astfel, la **13 august 1732**, domnul Grigore II Ghica „face știre cu această carte a domniei mele tuturor, cui să cade a ști pentru oamenii, ce are mănăstirea Svântă Arhangheli la Coiceani, la ținutul Iașilor. Iată că mi-am milostivit domniia mia și i-am aşăzat să fie ruptași mănăstirii și darea lor să fie ca și a ruptașilor Ierusalimului, câte trei galbeni de om într-un an; și acești bani să-i dea în trei rînduri: la avgust, și la noevri, și la mai, câte un galbăn de om la un cifertu; și să dea și răsuri, câte vinde un an visterii, iară cualtă nemică mai mult supărați să nu fie, nice cu țara la nemică de acmu să nu fie amestecați. Și lor li s-au dat tuturor pecetluituri roșii, scris pe feață, ca să fie cunoscuți dintr-alții, ca de s-ar tîmpla să iasă hârtii pe alta țară, iar ei să aibă pace.

Așijderea și alți oameni streini dintr-alte părți de loc, oricât de mulți ar vini și s-ar aşăza la aceea săliște, iarăș ruptași mănăstiri vor fi, și darea lor tot pe tocmala, ce scriem mai sus, vor fi” [19, p. 117].

La **13 mai 1733**, domnul Constantin Mavrocordat „face știre”, din nou, în privința ruptașilor de la Coiceni [19, p. 122] (vezi și cartea domnească, de mai sus, a lui Grigore II Ghica – A. F.). Prin cartea respectivă,

de la 13 mai 1733, Constantin Nicolae <Mavrocordat> voievod acordă unele scutiri de dări poslușnicilor din Coiceni, ținutul Iași, ai **mănăstirii nou zidite Sfinții Arhangheli <Mihail și Gavriil> Frumoasa** (subl. n. – A. F.) [14, p. 117].

La **30 august 1740**, domnul Grigore II Ghica sloboade carte egumenului de la mănăstirea Sfinții Arhangheli, spunând: „și pe cine va trimite să fie volnicu cu carte domniei meli a mergi la niști moșii, ce zisă că are mănăstire la ținutul Iașului, amime Coiceni cu Vale Rușilor, ot tam, și Bălteni, și Verdeșeni pe Soveciul cel Mare, pe Prutu, pe care moșii zisă că are mănăstire și diresă.

Dreptu aceea, după testamentul domniei meli, ce s-au obicinuitu, să aibă a scrie toată zăciuală dijmi din țarini, di pe aceli moșii, după obicei, și-s bată câte o clae din totfelul di pâne. Și toată ace dijă cu izvodu să rămăe în sama oamenilor celor cu țarina, șă o strângă ei di pe țarină împreună cu pâne lor și s-o trierea; și pe măsura ce va eși din clae, să o dea oamini ace pâne, grăunță gata diplin la ispravnicul mănăstirii, ce va fi trimis acolo di egumenul asupra vinitului acestor moșii; asemene și fânu, cine va face pe moșiile mănăstirii, să de bani gata, câte trii potronici di stogu dijă.

Așijdere, să aibă a lua vinitul moșiilor din prisăci cu stupi și din grădini cu legumi, și din bălți cu pește, și din livezi cu pomi, și din tot locul cu tot vinitul, după obicei moșii.

Iar cine ari ave a răspunde, să vie aice să ste față cu diresă, ce-ar ave. Și nime să nu ste înpotrivă peste carte domniei mele” [19, p. 154].

Deci, în acest caz este vorba despre darea dijmei din țărini și luarea venitulului moșiilor din grădini cu legume, din prisăci cu stupi, din bălți cu pește, din livezi cu pomi etc.

La **7 august 1669**, domnul Gheorghe Duca întărește mănăstirii Galata stăpînirea peste satele: Plopi, Belcești, Călugăreni pe Bahlui, țin. Hârlău, **Rusinova, numit acum Petrița, țin. Iași** (subl. n. – A. F.), unde se împreună 3 siliști, Vâlcești, țin. Suceava, pe Siret și Vorovești, țin. Cărligătura, scutindu-le de dajdia mare și mică, de lucrul domnesc, de iliș, sulgiu, gorștină și desetină; globnici și deșugubinari să nu intre în acele sate, fiind scutite și de către domnie de mai înainte care le-au dăruit mănăstirii. Aceasta va trimite acest venit la Ierusalim, la Sfântul Mormânt, ca să fie de lumini și de tîmăie, pentru pomenirea neamului domnului [1, p. 394-395].

Și alți domni, în anii următori, scutesc satul Rusinova de dările menționate mai sus: la 31 decembrie 1672 – Ștefan Petriceicu [1, p. 461], la 5 aprilie 1674 – Dumitrașco Cantacuzino [1, p. 489], la 12 decembrie 1675 – Antonie Ruset [1, p. 514].

3. Mănăstirea Sf. Sava („din mijlocul târgului Iași”)

La **4 noiembrie 1632**, Alexandru Iiaș voievod întărește mănăstirii Sf. Sava din Iași satele Scumpia, Stolniceni și Șetrăreni, din ținutul Iași, dăruite mănăstirii de Enache postelnic. În același timp, domnul poruncește:

„Pentru aceea, să le fie și de la domnia mea cu tot venitul. De aceea și voi toate slugile domniei mele, cîți veți merge cu slujbele domniei mele prin acel ținut, pîrcalabi și alți slujitori, cum veți vedea această carte a domniei mele, voi să aveți a lăsa foarte în pace acele sate mai sus scrise, vitele lor să nu le trageți pentru alte sate și nici pentru alți oameni, ci să fie în pace, numai să plătească darea lor, cît va fi scris în visteria domniei mele. Așa să știți, altfel să nu faceți” [8, p. 298-299].

În cele ce urmează, ne vom referi doar la satul Scumpia. Și până a deveni proprietate mănăstirească, locuitorii satului Scumpia („așezați din nou”) au fost scutiți de anumite dări. Astfel, conform unui document din luna **aprilie** – <dupa 11> **1619**, domnul Gaspar Gratiani spune: „Iată a venit înaintea noastră înaintea tuturor boierilor noștri, credinciosul nostru boier pan Enache postelnic și a arătat înaintea noastră un ispisoc dela Radul voevod, făcut pe un sat anume Scumpia pe Gărlă, care este în ținutul Iași, care acest sat l-a așezat din nou tot cu oameni rusnaci din Țara Leșească și din acele margini și oameni din țara domniei mele, dar tot oameni care n-au fost așezați nicăieri („n-au fost scriși nicăieri la dabile” – A. F.).

Și s-au tocmit cu Radul voevod ca să dea de la acest sat numai o sută taleri de argint într-un an însă cincizeci de taleri să dea în ziua sfîntului marelui mucenic Gheorghie, iar cincizeci de taleri să dea în ziua sfîntului marelui mucenic Dimitrie.

Iar pentru alte dabile și angherii cîte sunt peste an pe restul țării domniei mele, de toate să fie în pace și de acei ughi pentru casă ce se iau, care se cheamă de fum, și de muncă și de iliș, de toate dabilele și angheriile, de sulgiu și de camănă mică și mare. Iar dacă se va mai adaugă vreo dabilă pe țara domniei mele, pentru vreo greutate, de toate să fie în pace, numai să aibă a da aceea sută de taleri, cum este mai sus scris” [11, p. 314].

Și în anii următori, domnii Țării Moldovei scutesc satul Scumpia de anumite dari: <**1622 septembrie 1** – **1623 august 31**>– domnul Ștefan Tomșa [12, p. 160-161]; **30 aprilie 1626** – Miron Barnovschi, care, alături de cele enunțate mai sus, poruncește: „De aceea, să nu intre în acest sat (Scumpia – A. F.) nici o slugă a domniei mele, nici dăbilar, nici cămănar, nici sulger, nici ilișar, nici cei care vor lua ughi pentru casă, nici vâtafi mari, nici globnic, nici deșugubinar, nici olăcar, nici unul să nu intre în acest sat.

Dacă se vor afla oarecare oameni făcători de rele acolo, cine va fi ureadnic la acest sat scris mai sus, el să aibă a-i lua și a-i lega și sa-i aducă la domnia mea. Și altul nimeni să nu intre în acest sat, nici pecetluit să nu ceara; numai să aibă a da și a îngriji de o sută taleri de argint într-un an, precum este scris mai sus” [6, p. 74].

La **12 martie 1627**, domnul Miron Barnovschi face „miluire <și> uric și întărire” lui Enache postelnic, pentru cîteva sate, inclusiv Scumpia [6, p. 204-205].

4. Mănăstirea Cetățuia

La **5 iulie 1673**, domnul Ștefan Petriceicu scrie: „Adecă domnia mea dăm și întărim și miluim cu acest obicei sfîntă mănăstire Cetățuia, unde este hramul sfîntilor apostoli, și facem așezare pentru rîndul gorștinei de oi, să-s știe satele, anume carile oi or scuti despre gorștinari, ca să nu aibă ei treabă a goștinari, ce gorștină să o ia egumenul, carele va fi la această svîntă mănăstire, să fie de ajutoriu acestei svînte case dumnezeiești.

Deci, iată că sămnăm satele tot pre rîndu: Parcova, ce iaste la ținutul Hotinului se scutește despre gorștinari o mie două sute de oi; și satul Frasin, ce iaste la ținutul Iașilor, trei sute de oi; și satul Dinjanii, ce iaste la ținutul Iașilor, șase sute de oi; și satul Sturzăanii, ce iaste iarăși într'această ținut, trei sute de oi; și satul Dușmanii, carile iaste tot întra cest ținut, iarăși trei sute de oi; și satul Logofteii, ce iaste asijderea la această ținut, iară trei sute de oi, cari face preste tot treii mii de oi.

Deci, dintr'aceste sate ce scriem mai sus, gorștina acestor oi se ia di egumanul, iară ce a trece mai mult peste suma fieștecărui sat dintr'această, cu acelea oi să aibă treabă gorștinarii a luara gorștina, după cum se va lua țării. Iar egumenul să nu-s amestece fără numai la cît îi scrie așezarea.

Însă așa zicem domnia mea: de-s va tîmpla să-ș răschire vreun sat dintre acestea pentru greutățile ce sînt asupra țării, iara egumenul tot gorștina să ia pre trei mii de oi, de la care sate or rămînea, să hie cu oameni, însă din ceste, ce sînt semnate mai sus, iara ce va trece peste trei mii de oi, gorștina aceea a hi în suma gorștinariilor, pe cum zicem mai sus.

Iar desetina de stupi și gorștina de mascuri dintr'aceste sute o va lua egumenul, care desetina și gorștină să nu-s amestece pentru căci că domnia mea m-am milostivit și am miluit dintr'al nostru venit, să hie miluire acestei svinte mănăstiri, ce iaste pomenită mai sus” [18, p. 91].

Așadar, această carte domnească reglementează rînduiala încasării gorștinei de oi, desetinei de stupi și a gorștinii de mascuri, atît din partea egumenului mănăstirei Cetățuia, cît și a țării.

Laolaltă cu satele menționate mai sus, localizate în stînga Prutului, mănăstirea Cetățuia a mai stăpănit și unele localități așezate în dreapta Prutului. Astfel, la **22 iunie 1701**, Constantin Duca vv. întărește mănăstirii Cetățuia stăpînirea peste satele: Andrieșeni, țin. Iași, cu heleșteie și mori; Moreni, pe apa Prutului, din același ținut, cu bălți de pește, cu braniște pînă la Jijia și cu țarină în cealaltă parte a Prutului; Tuluțești, țin. Covurlui și Stoicani, cu mori, în apa Covurluiului și a Prutului, care au fost dăruite de Duca vv; iar acesta le cumpărăse încă din vremea cînd era boier. Scutește aceste sate de toate dăjdiile mărunte, de camănă, bezmăn, cepărit, buor, braniște; gorștina de oi să o gorștinească (gorștinească – A. F.) egumenul pînă la 1700 de oi de la satul Andrieșeni, iar de la satul Moreni să gorștinească 300 de oi; de asemenea, gorștina de mascuri și desetina de stupi. De gorștinarii de țară să gorștinească numai ce

trece peste această sumă; șugubinariii și globnicii să nu intre în aceste sate chiar dacă s-ar face moarte de om; numai egumenul să-i judece și să-i globească [2, p. 12].

În **iunie 1705** (data lipsește – A. F.), Antioh Constantin vv. întărește mănăstirilor Cetățuia și Hlincea, închinată patriarhului de la Ierusalim, dreptul de scutire de orice dări pentru că nici mănăstirele, nici satele Hlincea și Andrieșeni, care își vor da deosebit ruptoarea lor la vistierie, să nu fie de acum înainte amestecate cu țara. Domnul poruncește pîrcălabilor de ținut și dregătorilor de tîrg, gorștinarilor de oi, deseatnicilor de stupi și gorștinarilor de mascuri să nu să amestece în aceste sate care sunt scutite de toate acestea, de gloabe și deșugubină; venitul ciobanilor să-l ia egumenul mănăstirii Cetățuia, după cum scrie și în ispisoacele altor domni [2, p. 119].

La **17 noiembrie 1707**, Mihai Racoviță vv., în a doua domnie, face cunoscut boierilor și slujitorilor domnești că a înnoit așezămîntul, ca satul Andrieșeni al mănăstirii Cetățuia, ca și celelalte sate și mănăstiri închinată la Sf. Mormînt de sub ascultarea patriarhului Ierusalimului, „să nu fie amestecate la bir cu țara, ci să dea cu rupta la vistierie. Pentru aceasta poruncește (porunci similare cu cele de mai sus – A. F.) [2, p. 173; vezi și p. 177].

La **26 decembrie 1710**, Dimitrie Cantemir vv. face cunoscut boierilor și slujitorilor care vor umbla cu slujbe domnești în ținutul Iași că a întărit așezămîntul pentru oamenii din satul Andrieșeni al mănăstirii Cetățuia (mai departe: text similar cu cel din iunie 1705 și de la 17 noiembrie 1707 – A. F.) [2, p. 265-266].

5. Mănăstirea Sf. Vineri

La **8 ianuarie 1668**, Alexandru Iliăș vv. împreună cu arhiepiscopul Atanasie de la Muntele Sinai, Ghedeon, mitropolitul Sucevei, Dosoftei, episcopul Romanului, Serafim, episcop de Rădăuți, și Ioan, episcop de Huși, dăruiește mănăstirii de la Sinai cu hramul Scihimbarea la Față, venitul din satul Glingenii, țin. Iași, pe care îl scutește de: dare, zloți, lei, taleri, ughi, iliș, sulgiu, unt, camănă, bezmăn; poruncește globnicilor, deșugubinarilor, olăcarilor și podvodarilor, dăbilarilor, gorștinarilor și deseatnicilor să nu intre în acel sat, satul să dea însă haraciul (dajdie, la haraciul împărătesc – A. F.) o dată pe an. Călugării de la mănăstirea Sf. Vineri să ia desetina și gorștina de la numitul sat pentru 100 de oi, 100 de stupi și 500 de porci țărănești [1, p. 338].

La **8 aprilie 1669**, domnul Gheorghe Duca întărește mănăstirii Sf. Vineri mai multe sate, inclusiv Glingenii, acordîndu-le unele scutiri de dări (vezi și documentul de mai sus, de la 8 ianuarie 1668 – A. F.) [13, p. 215; 3, p. 282].

6. Mănăstirea Socola

La **23 februarie 1716**, Mihai Racoviță vv. scrie (...): oamenii din satele Socola și Izereani să lucreze trei zile pe lună la toate treburile mănăstirii (de călugărițe Socola – A. F.) și la mori. Zeciuiala din pîine, finaț, legume să le ia după obicei [2, p. 374].

7. Mănăstirea Golia

La **17 iunie 1700**, domnul Antioh Cantemir spune: „Dat-am cartea domnii meli părintelui și rugătorului nostru, egumenului de la svînta mănăstire Golie, și pri ceni va trimite ca-s hie volnic cu cartea domnii meli a merge la sat, la Mătciști, de la Răzina ce-i la ținutul Iașilor și-s aibă a lua de a zece din țarină, din pîini și din finaț, și din grădini, și din prisăci, și tot locul și vinitul cît ca hi pi moșia mănăstirii. Și și-s aibă a da de a zece și căpitan, și călăraș și alți brislași, toți cini or hi arat sau cosit pe moșia mănăstirii, pecum ne-au arătat și un zăpis de la alți căpitani și călărași, cari au fostu mai denainte vreme lăcuitoari acolo, pe moșia mănăstirii, ca să-ș dea cu toții de a zece” [18, p. 200].

La **12 iulie 1741**, domnul Grigore IIGica dă carte egumenului mănăstirii Golia, spunând că pe cine va trimite la Mătcești „să fie volnec cu carte gospod a lua și-a dejmui din pîne și din finațu, și din prisăci cu stupi, și din grădini cu legume, din tot locul cu tot venitul, pe obicei.

Iar cui i-ar păre cu strîmbul, să-și e dres, zăpis, cine ce-or fi avînd, și să viie de față la Divan. Și numeni să nu ste împotriva cărții gospod” [19, p. 168-169].

8. Mănăstirea Căpriană

La **25 iulie 1760**, domnul Ioan Teodor Callimachi spune: „Dat-am cart(e) domnii meli rugătorilor noștri, călugărilor de la mănăstirea Căpriană, să fie volnici cu cart(e) domni meli a țâne și a stăpâni a triia part(e) de sat, de Șandreni, de la ținut(ul) Iașului, parte lui Ion Bedriaga, ficior lui Vas(i)li Bedriagăi, ce și-au dat part(e) lui danie sfintii mănăstiri cu zăpis. Pentru aceea, după zăpis de danie, ce are mănăstirea, să aibă a lua de a zăce din țarini cu pîini, din fânaț, din prisăci cu stupi, însă din cinzăci un stupu, iar fiind mai puțan, să aibă a lua cât(e) o para de stupu, și din livezi cu pomi, și din grădin(i) cu legum(i), și din tot locul cu tot vinit(ul) moșii, după obicei.

Așijderea și de pre la oamini, ce or fi șezători cu casă pe această a triia part(e), să aibă a lua cât(e) 6 pot(ronici) pe an de cas(ă), iar caré n-ar da bani să aibă a lucra cât(e) 6 zăli pe an mănăstirescul, însă 3 zăle de vară și 3 de iarnă, după hotărârea testamentului, ce s-au făcut cu sfat de opști de la alță luminați domni mai de înaint(e). Și nimea să nu stea împotriva cărții domnii meli. Iar carii ar avea mai mult a răspundé, să vié de față la Divan” [15, p. 108-109].

O carte, avînd un conținut similar cu cea de mai sus, sloboade și domnul Grigore III Ghica. Astfel, la **7 august 1775**, domnul nominalizat scrie: „Dat-am carte domniei mele cuvios rugătorului nostru Eftimie, egumenul de la sfînta mănăstire Căpriană, să fie volnic cu carte domniei mele a ținea și a stăpâni a treia parte de sat din Șandreni, ce este la ținut(ul) Iașului, parte lui Ion Bedriaga, feciurul lui Vasile Bedriaga, carele și-au dat parte lui danie sfintei mănăstiri cu zăpis.

Pentru aceea, după zăpis de danie, ce are sfînta mănăstire, să aibă a lua numitul egumen, sau vechilui său, pe carele îl va trimite la cea parte de moșie, a treia parte din sat, din Șandreni, de a zecea din țarini cu pîine,

din fânațe, din prisăci cu stupi, însă din 50 unul, iar fiind mai puțini, va lua câte o para de stup, și din livezi cu pomi, și din grădini cu legumi, însă din cele, ce vor fi pentru alișveriși, iar din cele ce vor fi pentru hrana lăcuiitorilor, să nus(e) supere, și din tot locul cuvenit, după obicei, și după hotărârea ponturilor.

Așijderea și oamenii, ce vor fi șezători pe acea, a treia parte de moșie, să lucrezi de boerescu; ori de să vor învoi cu moșiei, să dea bani după hotărârea ponturilor. Iar de ar avea cineva a răspunde în protiva aceștii părți de moșie, cu scrisori, ce va avea, să vie față la Divan. Aceasta scriem” [16, p. 30].

La **12 decembrie 1804**, Sarafim, egumenul mănăstirii Căpriana se jăluie domnului Alexandru Moruzi, spunând că o parte din locuitorii satului Nisporeni „au strînsu toate dejmurile de piine și altele sămănături, ce au fost pe moșie Șendrenii, cît și dejma finațului, și trerîndu-o au luat-o ei toată, cît și pe driaptă parte mănăstirii” [17, p. 278].

Ne oprim aici cu expunerea șirului de documente în care se vorbește despre acordarea imunităților fiscale și judiciare satelor mănăstirești. Căci, în linii mari, documentele respective fac parte din una și aceeași categorie.

Și, în cele din urmă, generalizând informațiile documentare privind imunitățile fiscale și judiciare, putem concluziona:

1. Locuitorii satelor mănăstirești erau scutiți de un șir de dări, cum ar fi: dajdia mare și mică, camăna mare și mică, posada, podvoada, ilișul, sulgiul, desetina de stupi, gorștina de oi și mascuri, bezmănul, cepăritul, bourul, braniștea, untul împărătesc, zloții, leii, talerii, ughii etc. Însă, o dată pe an, țaranii așezați pe pământ mănăstiresc erau obligați să dea darea împărătească (haraciul). În același timp, țaranii din satele mănăstirești erau eliberați de lucrul domnesc (la mori, la cetăți etc.). Nimeni n-avea dreptul să treacă pe hotarul moșiilor mănăstirești ca să cosească fân sau să pască vitele. Deasemenea, nu se dădea voie de vânat pește în bălțile mănăstirești.

De aceleași scutiri, dar pe un termen de trei ani, se bucurau și locuitorii seliștilor mănăstirești. Fie că seliștile erau populate cu oamenii chemați sau fugiți din alte țări, fie că noii veniți erau localnici neînscriși la dabile (dăjdii). Scutirile erau în folosul mănăstirilor.

În legătură cu cele enunțate mai sus, este necesar de accentuat că mănăstirile și satele mănăstirești nu erau amestecate la bir cu țara, ci dădeau deosebit rupta (ruptoarea) la vistierie.

2. Alături de imunitățile fiscale, au existat și imunități judiciare. Astfel, conform cărților domnești, judecătorii din Iași, vornicii de târg, slugile domnești (globnicii, pripășarii, pererubnicii, ilișarii, gorștinarii, cincizecinicii, deșugubinariii, dăbilarii, cămănarii, olăcarii sulgerii etc.) n-aveau dreptul să judece faptele locuitorilor satelor mănăstirești, nici să aplice amenzi (gloaba, tretina, osluhul etc.). Orice faptă s-ar fi întâmplat între oamenii mănăstirești, ei trebuiau să fie judecați de însuși egumenul mănăstirii. Gloaba și tot

venitul provenit de la cei care pierdeau procesele de judecată reveneau călugărilor.

Referințe bibliografice

1. Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului. Vol. III, 1653–1675. București, 1968.
2. Catalogul documentelor moldovenești din Direcția Arhivelor Centrale. Vol. V, 1701–1720. București, 1974.
3. Catalogul documentelor moldovenești din Direcția Arhivelor Centrale. Supliment (1403–1700). București, 1975.
4. Documenta Romaniae Historica. A. Moldova. Vol. I. București, 1975.
5. Documenta Romaniae Historica. A. Moldova. Vol. IX (1593–1598). Volum întocmit de P. Zahariuc, M. Chelcu, S. Văcaru, C. Chelcu, S. Grigoriuță. București, 2014.
6. Documenta Romaniae Historica. A. Moldova. A. Moldova. Vol. XIX. București, 1969.
7. Documenta Romaniae Historica. A. Moldova. A. Moldova. Vol. XX (1629–1631). Volum întocmit de I. Caproșu, C. Burac. București, 2011.
8. Documenta Romaniae Historica. A. Moldova. A. Moldova. Vol. XXI. București, 1971.
9. Documente privind istoria României. A. Moldova. Veacul XVII. Vol. I (1601–1605). București, 1952.
10. Documente privind istoria României. A. Moldova. Veacul XVII. Vol. II (1606–1610). București, 1953.
11. Documente privind istoria României. A. Moldova. Veacul XVII. Vol. IV (1616–1620). București, 1956.
12. Documente privind istoria României. A. Moldova. Veacul XVII. Vol. V (1621–1625). București, 1957.
13. Documente privitoare la istoria orașului Iași. Vol. II. Acte interne (1661–1669) editate de Ioan Caproșu. Iași, 2000.
14. Documente privitoare la istoria orașului Iași. Vol. IV. Acte interne (1726–1740) editate de Ioan Caproșu. Iași, 2001.
15. Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în secolul al XVIII-lea (1751–1774). Cărți domnești și zapise. Vol. IX. Volum realizat de: L. Svetlicinii, D. Dragnev, E. Bociarov. Chișinău, 2004.
16. Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în veacul al XVIII-lea (1775–1786). Cărți domnești și zapise. Vol. X. Volum realizat de: L. Svetlicinii, D. Dragnev, E. Bociarov. Chișinău, 2005.
17. Documente privitoare la istoria Țării Moldovei la începutul secolului al XIX-lea (1801–1806). Cărți domnești și zapise. Colecția Moldova în epoca feudalismului, volumul XII. Volum realizat de: L. Svetlicinii, D. Dragnev, E. Bociarov. Chișinău, 2012.
18. Cărți domnești și zapise moldovenești. 1671–1710. Alcătuitori: A. N. Nichitici, D. M. Dragnev, L. I. Svetlicinii, P. V. Sovietov. Chișinău, 1992.
19. Moldova în epoca feudalismului. Vol. VIII. Documente moldovenești din secolul al XVIII-lea (1711–1750). Cărți domnești și zapise. Coordonator: membru corespondent al AȘM D. Dragnev. Volum întocmit de L. Svetlicinii, D. Dragnev și E. Bociarov. Chișinău, 1998.

Alexandru Furtună (Chișinău, Republica Moldova).
Doctor în istorie, conferențiar cercetător, Institutul de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei.

Александр Фуртунэ (Кишинев, Республика Молдова). Доктор истории, конференциар-исследователь,

Институт истории Академии наук Молдовы.

Alexandr Furtuna (Chisinau, Republic of Moldova).
PhD in History, Research Associate Professor, Institute of History of the Academy of Sciences of Moldova.

E-mail: alexandrufurtuna32@yahoo.com

Sergiu BACALOV

DIN NOU DESPRE CAZACII MOLDOVENI. ASPECTE ISTORICO-GENEALOGICE REFERITOARE LA NEAMUL DE DVORENI BASARABENI CAZACU

Rezumat

Din nou despre cazacii moldoveni.

Aspecte istorico-genealogice referitoare la neamul de dvoreni basarabeni Cazacu

În articol este cercetat fenomenul cazacilor moldoveni. Un aspect important al acestei tematici se referă la răspândirea antroponimului „Cazacu” în Moldova medievală. Autorul, ca studiu de caz, investighează aspecte istorice și genealogice referitoare la familia de boieri moldoveni și nobili basarabeni Cazacu.

Cuvinte-cheie: cazaci moldoveni, nobili, boieri, Basarabia, documente, genealogie.

Резюме

Новые исследования историко-генеалогических аспектов, связанных с родом бессарабских дворян Казаку

В статье исследуется феномен молдавских казаков. Важным аспектом этой тематики является проблема распространения антропонима *Казаку* в средневековой Молдове. Автор исследует исторические и генеалогические аспекты, связанные с семейством молдавских бояр и бессарабских дворян Казаку.

Ключевые слова: молдавские казаки, дворяне, бояре, Бессарабия, документы, генеалогия.

Summary

New research of genealogical and historical aspects related to the family of Bessarabian nobility Cazacu (Kazaku)

The article examines the phenomenon of Moldavian Cossacks. An important aspect of this theme refers to the problem of the proliferation of the anthroponym „Cazacu” in medieval Moldova. The author investigates the historical and genealogical aspects related to the family of Moldavian boyars and Bessarabian nobility Cazacu (Kazaku).

Key words: Moldavian Cossacks, the nobles, the boyars, Bessarabia, documents, genealogy.

În Moldova medievală, prezența cazacilor a avut câteva forme: 1) cazaci ucraineni ca mercenari pe durata unor perioade scurte de timp; 2) cazaci ucraineni (ulterior și moldoveni), în calitate ca lefegii, încadrați în unitățile regulate speciale ale armatei moldovenești, apoi în cadrul gărzii Curții Domnești; 3) cazacii din ținutul Soroca, ca categorie social-militară de grăniceri, alcătuită în majoritate din moldoveni; 4) moldoveni care au activat temporar în mediul căzăcimii ucrainene și care la întoarcerea în patrie au fost porecliți „Cazacu”. Subliniem faptul că porecla „Cazacu” putea fi purtată și de persoane care au activat în unitățile de cazaci din Țara Moldovei, sau chiar cazaci ucraineni, strămutați cu traiul în dreapta Nistrului cu diferite ocazii [4, p. 12-33].

În continuare, vom aborda câteva aspecte referitoare la cea de a patra categorie de cazaci moldoveni, identificată în baza criteriului antroponimic.

La mijlocul secolului al XIX-lea, în Basarabia a fost atestată existența bătrânilor răzășești cu numele „Cazacu” în moșiile Biești, Slobozia Hodorocea, Sferja, din ținutul Orhei, Izvor, din ținutul Soroca, Cobusca Nouă, din ținutul Bender [2, p. 115, 116, 121, 135]. Nu știm cu siguranță dacă răzășii acestor bătrâni erau rude, ceea ce nu-i exclus, însă cert este faptul că originea purtătorilor numelui de neam „Cazacu” din aceste sate este în mediul vechii boierimi moldovenești [2, p. 63-69]. Ca urmare a emiterii Așezământului lui Constantin vodă Mavrocordat din 1834 (prin care a fost creată noua boierime și ceata mazălilor), preluat de autoritățile țariste ale Basarabiei ca bază pentru acordarea statutului de dvoreni (nobili) basarabeni, mulți reprezentanți ai neamului (neamurilor?) boieresc Cazacu au pierdut șansa de a obține o poziție socială privilegiată. Astfel, puteau deveni dvoreni basarabeni doar acele persoane care, ele însele sau strămoșii lor, au deținut dregătorii sau cinuri boierești de la mare-logofăt până la logofăt al III-lea. De aceea, deocamdată, ca studiu de caz vom examina prin prismă istorico-genealogică doar aspecte referitoare la neamul de boieri moldoveni și dvoreni basarabeni Cazacu, întemeietorul cărora a fost Gavril Cazacu.